

TARTU ÜLIKOOL

TERVISEKASSA

Eesnäärmevähi varane avastamine PSA sisalduse määramisega veres

Eesti patsiendijuhend

PJ-Z/67.1-2023

Patsiendijuhendi koostaja:

Lona-Liisa Pruks

Otsingusõnad täiendava info leidmiseks internetist: eesnäärmevähk, eesnäärmevähi varane avastamine, PSA sisaldus, kasud ja kahjud.

Trükise on rahastanud Tervisekassa. Tasuta jagamiseks.

Materjali reprodutseerimine levitamise eesmärgil ei ole ilma Tervisekassa nõusolekuta lubatud.

©Tervisekassa 2023

Lastekodu 48, 10144 Tallinn

www.ravijuhend.ee, www.tervisekassa.ee, info@tervisekassa.ee

ISBN 978-9916-608-71-5

ISBN 978-9916-608-72-2 (html)

Soovituslik viitamine: Eesnäärmevähi varane avastamine PSA sisalduse määramisega veres. Patsiendijuhend PJ-Z/67.1-2023. Tervisekassa. 2023

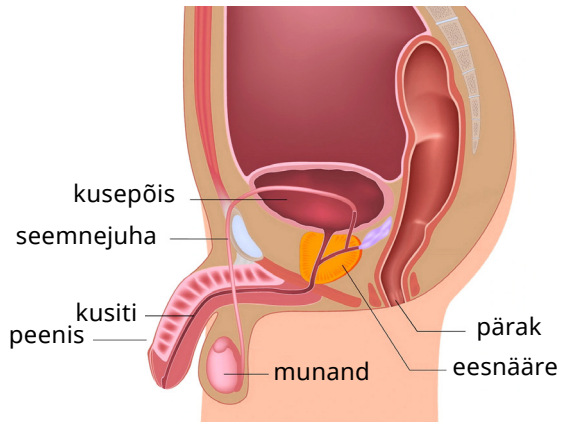
Sisukord

Eesnäärmevähi varane avastamine PSA sisalduse määramisega veres	4
Mis on eesnääre?	4
Mis on eesnäärmevähk?	4
Mis suurendab eesnäärmevähki haigestumise riski?	5
Eesnäärmevähi varane avastamine	5
Mida saan teha, et vähendada eesnäärmevähki suremise riski?	6
Kuidas eesnäärmevähki diagnoositakse?	6
Kuidas eesnäärmevähi diagnoosi kinnitatakse?	6
Kas PSA suurenenud sisaldus veres tähendab, et mul on vähk?	7
Miks ei soovitata kõigil meestel PSA sisaldust määrata?	7
Eesnäärmevähi varase avastamise kasu ja kahju	8

Eesnäärmevähi varane avastamine PSA sisalduse määramisega veres

Mis on eesnääre?

Eesnääre ehk prostata (joonisel oranž osa) on kastanimuna-suurune ja paikneb otse põie all. Eesnääret läbivad põiest väljuv kusiti ja munanditest alguse saavad seemnejuhad. Eesnäärme mõlemas otsas paiknevad sulgurlihased, mis hoiavad kuse põies ja reguleerivad kusemise ja seemnepurske protsessi. Eesnääre osaleb ka seemnevedeliku tootmises.

Mis on eesnäärmevähk?

Eesnäärmevähk on kogu maailmas sageduselt teine meestel esinev vähivorm, millesse haigestuvad enamasti vanemad mehed – enam kui pool juhtudest diagnoositakse üle 70 aasta vanustel meestel.

Eesnäärmevähk tekib eesnäärme rakkudes ja sel on eri vorme. Enamus kasvavad aeglaselt, ei tekita mehe eluajal kaebuseid ega põhjusta surma. Mõned on aga kiirema kasvuga ja agressiivsed ning võivad lõppeda surmaga.

Mis suurendab eesnäärmevähi haigestumise riski?

Eesnäärmevähi tekkimise tõenäosus suureneb **vanusega**. Kvaliteetsete teadusuuringute põhjal võib arvata, et risk suureneb alates 55. eluaastast. Lisaks esineb seda sagedamini nendel meestel, kelle **esimese astme sugulasel** (st isal, vennal või pojalt) on diagnoositud eesnäärmevähi. Riski suurendab ka see, kui esimese astme sugulasel (st emal, õel või tütreil) on diagnoositud rinnavähi. Suurem risk on ka Aafrika päritolu meestel.

Eesnäärmevähi varane avastamine

Algstaadiumis kulgeb eesnäärmevähi sageli **ilma kaebuste või sümptomiteta**. Vähi arenedes **tekivad sümptomid**, näiteks sagenevad või raskendatud urineerimine või raskused uriini kinnihoidmisel, on sageli põhjustatud kasvaja surve kaudu. Vähi varase avastamise puhul on oluline, et saadav **kasu ületaks võimaliku kahju**.

Eesnäärme spetsiifiline antigeen (ingl *prostate-specific antigen*, PSA) on valk, mida toodavad eesnäärme normaalsed ja vähirakud ning selle sisaldust on võimalik määrata vereanalüüsiga. PSA-analüüsi kasutatakse erinevate eesnäärme haiguste diagnostikas ja tavaliselt on see esimene uuring eesnäärmevähi välistamiseks.

Eesnäärmevähi sõeluuringu kohta

on vastakaid arvamusi ja tõendusmaterjali. Sõeluuringutes leitakse palju aeglase kasvuga kasvajaid, mis ei põhjustaks mehele tema eluaja jooksul kaebuseid ega ohustaks teda. Kui aga leitakse, et PSA sisaldus on veres suurenenud, tuleb teha diagnoosi täpsustamiseks mitu kehasisest uuringut. Aeglase kasvuga eesnäärmevähi ravi võib tähendada ebavajalikku ravi patsiendile, kel ei oleks eesnäärmevähi elu jooksul vaevusi põhjustanud ega eluaega lühendanud. Kõigi uuringute ja ravi meetoditega kaasnevad ohud ja võivad tekkida tüsistused. Seetõttu ei soovitata teha sõeluuringut kogu rahvastikus, nagu peetakse mõistlikuks emakakaela-, rinna- ja jämesoolevähi puhul.

Mida saan teha, et vähendada eesnäärmevähi suremise riski?

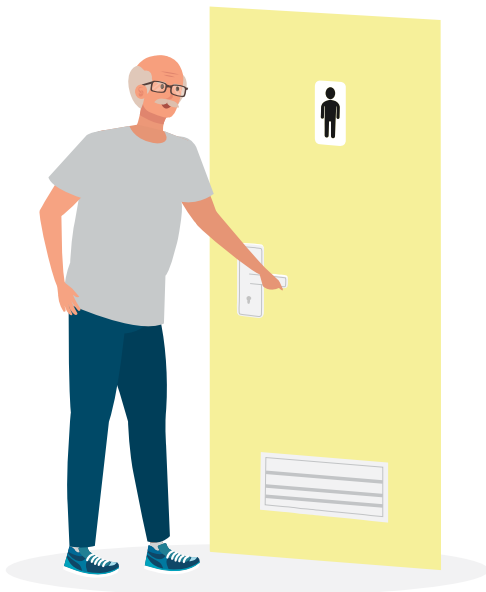
Kui sul esineb mõni **riskitegur**, on soovitatav lasta **regulaarselt** määrata PSA sisaldust veres. Lisaks tuleb vältida suitsetamist, sest see soodustab kasvaja arengut.

Kuidas eesnäärmevähi diagnoositakse?

Kui tekib eesnäärmevähi kahtlus, alustatakse tavaliselt **PSA sisalduse määramisest** veres. Suurenenud sisalduse korral suunatakse sind **uroloogi vastuvõtule**, kes teeb lisauuringud (eesnäärme palpatsioon, ultraheli või muud piltagnostilised uuringud) ja otsustab, kas eesnäärmekeest on kasvaja olemasolu täpsustamiseks vaja võtta koeproov ehk teha biopsia.

PSA sisalduse määramine on **vastuoluline** alltoodud põhjustel.

- PSA suurenenud sisaldust esineb ka muudel põhjustel kui eesnäärmevähk, näiteks eesnäärme healoomulise suurenemise korral, mida esineb eesnäärmevähist palju sagedamini.
- Siiani pole suudetud kokku leppida, millisest väärtusest alates saab öelda, et PSA sisaldus on kliiniliselt olulisel määral suurenenud. Seetõttu korratakse sageli uuringut, kui PSA sisaldus on esimesel korral suurenenud vaid vähesel määral.
- PSA sisalduse suurenemine ei näita, kas tegu on kiire ja agressiivse või aeglase kasvuga ja kahjutuma kasvajaga (vt ka lõiku „Mis on eesnäärmevähk?“).

Kuidas eesnäärmevähi diagnoosi kinnitatakse?

Eesnäärmevähi diagnoosimiseks tuleb võtta ultraheli kontrolli all pärasoole kaudu eesnäärme koeproovid ehk teha **biopsia**. Pahaloomulise kasvaja diagnoosi kinnitab see, kui koeproovis leidub vähirakke.

Kas PSA suurenenud sisaldus veres tähendab, et mul on vähk?

Ei, mitte ilmtingimata. PSA sisaldus võib suureneda ka **teistel põhjustel**, sh eesnäärme healoomulise suurenemise korral, mis on üks sagedasemaid PSA sisalduse suurenemise põhjuseid. Samuti võib sisaldus suureneda eesnäärme põletiku või pärast põiekateetri paigaldamist.

Miks ei soovitata kõigil meestel PSA sisaldust määrata?

Kõikide uuringutega kaasneb nii kasu kui ka kahju. Seepärast peavad PSA sisalduse määramise üle **otsustama arst ja patsient koos**, kaaludes kasu ja kahju. Otsuse langetamisel tasuks pidada silmas järgmisi asjaolusid.

- Sageli kasvab eesnäärmevähk nii aeglasti, et meestel ei teki eluajal kaebuseid ja nad ei sure sellesse haigusesse.
- Võib esineda valepositiivseid tulemusi, mille tõttu tehakse täpsustavad, kuid ebavajalikud uuringud, mis võivad tekitada tüsistusi, nt valu, palavikku, põletikku, verd uriinis või seemnevedelikus.
- Eesnäärmevähi ravi võib põhjustada urineerimisprobleeme (kusepidamatust) ja erektsioonihäireid.

Eesnäärmevähi varase avastamise kasu ja kahju

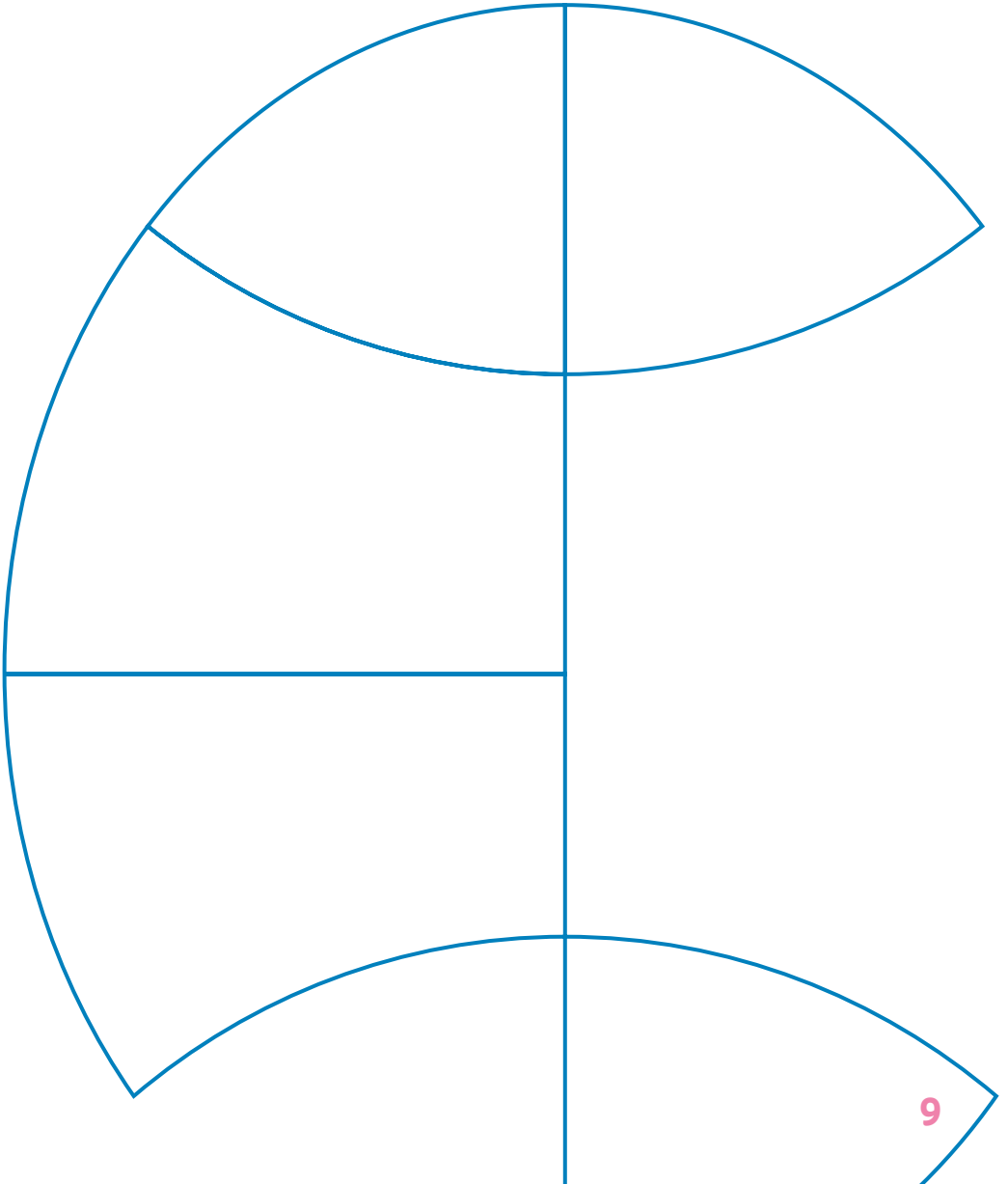
Kasud

- Kasvaja leitakse varem, seega saab ka raviga varem alustada. Enim kasu on kiire kasvuga kasvajate varasest leidmisest.
- Raviga alustatakse varem ja see võib anda parema tulemuse ning hoida ära eesnäärmevähist tingitud surmasid.

Kahjud

- PSA-analüüsil võib saada valepositiivsed tulemused, millega kaasneb ärevus.
- Valepositiivse tulemusega mehele võidakse teha ebavajalikke lisauuringuid, mis võivad põhjustada tüsistusi (nt koeproovi võtmine võib põhjustada valu, palavikku, põletikku, verd uriinis või seemnevedelikus).
- Aeglase kasvuga kasvaja ebavajalik ravi võib põhjustada tüsistusi (nt erektsioonihäired, uriinipidamatus), kuigi kasvaja poleks eluajal mehele kaebuseid tekitanud ega surma põhjustanud.

- Eesnäärmevähi kohta saab lähemalt lugeda [Euroopa Meditsiinilise Onkoloogia Seltsi juhendist](#).

Märkused

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

